
P r i k a z i i o s v r t i

Djetinjstvo Isusovo

Joseph RATZINGER, Benedikt XVI., *Djetinjstvo Isusovo*, Verbum, Split, 2012., 172 stranice

Na početku Došašća 2012. splitska izdavačka kuća *Verbum* u nizu *Posebna izdanja 72.* objelodanila je knjigu Benedikta XVI., Josepha Ratzingera *Djetinjstvo Isusovo*. Knjigu je preveo dr. Ivan Ivanda s njemačkoga izvornika *Jesus von Nazareth. Die Kindheitsgeschichten*, a tiskana je na 172 stranice formata A5, uključujući u to popis korištene literature, biblijskih navoda s popisom kratica biblijskih knjiga, kazalo osoba i kazalo pojmova. Radi se, kako sam Papa u Predgovoru kaže, o nevelikoj knjizi koja “usprkos svojim granicama može pomoći mnogim ljudima na njihovu putu prema Isusu i s Isusom” (str. 6).

U ovomu prikazu polazim od naslova knjige u prijevodu. Prevoditelj knjige na hrvatski jezik naslovom *Djetinjstvo Isusovo* nije uopće uputio čitatelja na činjenicu da se radi o trećem svesku Papine trilogije *Isus iz Nazareta*. U prvom svesku na 397 stranica istoga formata Benedikt XVI. obradio je dio Isusova javnog djelovanja *Od krštenja na Jordanu do preobraženja* (Verbum, Split, 2007., vidi također Ivica Raguž [prir.], *Teološka promišljanja o knjizi Isus iz Nazareta Josepha Ratzingera / Benedikta XVI.*, KS, Zagreb, 2009.), a u drugom svesku na 295 stranica *Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća* (Verbum, Split, 2011., vidi također Thomas Söding [izd.], *Tod und Auferstehung Jesu. Theologische Antworten auf das Buch des Papstes*, Freiburg, 2011.). U trećem svesku, premda sam pisac u Predgovoru tvrdi da se ne radi o trećem svesku, nego o nekoj vrsti “predvorja” prethodnih dvaju svezaka o liku i poruci Isusa iz Nazareta (usp. str. 5), Papa se usredotočuje na pripovijesti Isusova djetinjstva, dakle više na lik, a zapravo na poruku, prvenstveno duhovno-teološku, koja se krije u “dijalogu s tekstovima” (str. 6) o Isusovu liku kako

nam ga opisuju Matej i Luka u evanđeljima djetinjstva Isusova. Radi se doista o predvorju, preludiju koji je nastao, vremenski gledano, posljednji u nizu, kao najvjerojatnije i evanđelja djetinjstva Isusova, u pokušaju da se vjerničko iskustvo Isusove osobe i djela poveže s pitanjem o njegovu podrijetlu i odgovorom na to pitanje.

Svaki pristup određenom tekstu, kako onom iz prošlosti, tako i iz sadašnjosti, i njegovo tumačenje zavise o hermeneutici koju tumač rabi. Stoga Benedikt XVI. u Predgovoru jasno ističe da se pozabavio "pripovijestima Isusova djetinjstva", odnosno onim što "Matej i Luka, na početku svojih evanđelja, izvješćuju o Isusovu djetinjstvu" (str. 5). Time uključno daje do znanja da uvažava egzegetska istraživanja o tim tekstovima, štoviše, izričito tvrdi da se nalazi "u dijalogu s ranijim i današnjim egzegetama" (str. 5), po kojima ovi tekstovi nisu ni zamišljeni ni napisani kao Isusova biografija, nego kao - za razliku od prikaza Isusova javnoga djelovanja gdje se radi o Isusovoj teologiji - teologija o Isusu u svjetlu poslijeuskrvsne vjere. Ni Papa ih ne tumači kao biografiju, nego kao teološki horizont u kojemu je jedino moguće razumjeti Isusa.

Suvremena egzegeza, premda različiti autori o tomu različito govore, u ovim tekstovima doista vidi predvorje izvještajima o liku i poruci Isusova javnog djelovanja, sačinjenima na temelju kerigmatiziranih predaja, odnosno vjerom protumačene povijesne građe o Isusu. Građa koja je ušla u sastav evanđelja djetinjstva Isusova manje je utemeljena na takvim predajama, ali nije nastala ni bez njih, a više odražava niz starozavjetnih motiva i tekstova kojima se Isusovo djelo pokušava povezati s poviješću objave ili povijesnom objavom u židovstvu i s njezinim iščekivanjima te iz toga konteksta razumjeti početke Onoga o komu evanđeoski izvještaji pripovijedaju. Upravo to možemo, a i trebali bismo razumjeti iz Papina izričaja: "Konačno mogu čitateljicama i čitateljima predati u ruke dugo obećavanu knjigu o pripovijestima Isusova djetinjstva" (str. 5).

Benedikt XVI. u Predgovoru govori i o načinu ophođenja s tekstovima koje tumači: "Po momemu uvjerenju, ispravno tumačenje zahtijeva dva koraka" (str. 5). Prvi korak mu je povijesna sastavnica egzegeze, odnosno govor teksta za naslovnike svoga vremena, a drugi korak je aktualiziranje teksta, odnosno njegova istina koja se tiče čitatelja osobno. S takvom hermeneutikom uvažen je osnovni postulat tumačenja bilo kojega teksta, posebno onoga koji dolazi iz prošlosti. Svaki tekst, naime, onoga trenutka kad je napisan i objelodanjen, poprma autonomiju, udaljava se od svoga pisca i samo njegovih nakana i progovara čitatelju na temelju njegovih pogleda, preokupacija, uvjerenja, nada i slutnji (Gadamer). U tomu smislu Papa s pravom piše da "ovaj razgovor u isprepletenosti prošlosti, sadašnjosti i budućnosti nikada ne može biti završen i da svako

tumačenje zaostaje za veličinom biblijskog teksta” (str. 6). Papino ophođenje s tekstovima je vjerničko. Uvažava rezultate znanstvenog istraživanja, ali oni sami nisu mu dostatni. Evanđelja ni u cjelini ni u pojedinim dijelovima i scenama nisu samo i čista povijesna dokumentacija nego svjedočanstva vjere, pisana iz vjere za vjeru. U tom svjetlu ona odgovaraju i na suvremena teološka pitanja, nude odgovor i na suvremene poteškoće. Papa se zanima upravo za takvo aktualizirano i teološko čitanje evanđelja djetinjstva Isusova.

U tumačenju teksta Ratzinger uzima u obzir, a katkad se i oslanja na rezultate povijesno-kritičke egzegeze, posebno povijesno-geografska saznanja, odgovore na pitanja gdje, kada i kako pojedine epizode, čime želi ukazati na pravu povijesnu konkretnost izvješća o Isusovu djetinjstvu. To nisu izvješća samo o tomu da se Isus rodio nego i o tomu gdje, kada i kako se rodio. I to je jako važno za teološku nosivost tih izvješća. Premda te rezultate povijesno-kritičkog istraživanja nije lako uvijek verificirati i uskladiti s izvješćima, oni upućuju da se u ovim pripovijestima ne radi o pukom izmišljanju i nekakvom samo naknadnom kreiranju poučnih, pa makar i teoloških priča. Gdje, kada i kako Isusova rođenja, unatoč neusklađenosti u evanđeoskim prikazima, prilično je usklađivo s onodobnim vremenom i prostorom, posebno sa starozavjetnim gledanjem na vrijeme i prostor.

U tumačenju tekstova Benedikt XVI. se dosta oslanja na lingvističku analizu tekstova, na otačka tumačenja, na strukturalno, tipološko, duhovno, pa čak i gematrijsko tumačenje, a najviše na svoju meditaciju nad tekstovima hranjenu kanonskim pristupom po kojemu se biblijske tekstove najbolje može protumačiti unutar Biblije kao cjeline, bez obzira od koga, kada, gdje, u kojim okolnostima i za koga su tekstovi napisani. To ga dovodi do miješanja scena i skokova koje povijesno-kritička egzegeza izbjegava, ali ne i teološko-duhovno tumačenje koje ne čita evanđelja samo kao povijesne dokumente. Zabrinut za cjelinu povijesti spasenja, i to po načelu da “u Staromu zavjetu postoje riječi koje, slikovito govoreći, još nemaju gospodara. (...) Pravoga protagonista tekstova još uvijek čekamo. Tek kad se On pojavi, riječ zadobiva svoje puno značenje” (str. 26), Papa u svemu polazi od svojeg uvjerenja da je u Isusu ponuđena punina Božje objave i da tek, polazeći od nje, sve dobiva svoje pravo značenje. Oslanjajući se očito na *Dei Verbum*, premda to izričito ne kaže, zalaže se za objavu koja se događa po riječima i djelima. U tom smislu piše: “Riječi svoj puni smisao zadobivaju tek po novim događajima, i obratno: događaji su trajno značajni jer dolaze iz Riječi, jer su ispunjena Riječ” (str. 31). Kako vidimo, osnovni ključ Benediktova promatranja opisâ u evanđeljima Isusova djetinjstva jest ispunjenje starozavjetnih očekivanja u osobi Isusa iz Nazareta, štoviše, u ivanovskoj Riječi koja je oduvijek bila kod Boga i koja se u određenom povijesnom trenutku

utjelovila. Papi je osobito drago ivanovsko poimanje i ivanovski pojam *Logos* iz Prologa, zato ga u spomenutom navodu i piše velikim slovom, jer se njime i povijesno-religijski, a i univerzalno-filozofski najbolje može odgovoriti na pitanje odakle Isus i odakle takvo njegovo postupanje i takav njegov govor i govor o njemu. Na temelju toga, a posebice zato što nastupa kao teolog koji svoju teologiju oslanja na izlaganje Pisma, ne može se reći da ova knjiga sadrži samo Papine meditacije o božićnim epizodama. Kao teološko izlaganje ona više predstavlja pokušaj i doprinos povezivanju antropologije i teologije u slobodi vjere (usp. Thomas Söding, *Zu Bethlehem geboren? Die Kindheitsgeschichten im neuen Jesus-Buch von Papst Benedikt XVI.*, u: Herder Korrespondenz 67 [2013]1, 14).

Točno je i posve ispravno u evanđeljima djetinjstva Isusova vidjeti predajno-crkveni, evanđeoski odgovor na pitanje o Isusovu podrijetlu. Zato Papa i počinje prvi veći naslov svoje knjige – knjiga je satkana od četiri takva naslova i Epiloga - upravo tim pitanjem, ali preuzetim iz Ivanova evanđelja (“Odakle si ti?”, Iv 19,9), i u njegovu svjetlu tumači Rodoslovlja u Matejevu i Lukinu evanđelju. Ta ivanovska perspektiva tumačenja vidljiva je već u naslovu *Pitanje o Isusovu podrijetlu* koji je proširen riječima *kao pitanje o bitku i poslanju*. Pitanje o bitku i poslanju nije nespojivo sa sinopticima, ali puno više odgovara Ivanovu evanđelju, koje je, barem pojmovno, terminološki i dorađenošću gledano, puno teološkije od sinoptika. Takvim proširenjem Benedikt XVI. priprema ivanovski odgovor na to pitanje, naime, da je bit i poslanje Isusovo “istodobno poznato i nepoznato” (str. 12), da je on onaj koji je sišao s neba, ali kojega ljudi ne prepoznaju kao takvoga jer mu poznaju oca i majku (usp. Iv 6,42; str. 10). Ovaj raskorak u prepoznavanju Isusova istinskog identiteta, tipičan za svaki objaviteljski tekst, nalazi se u svim evanđeljima, ali izražen u ovakvim teološkim pojmovima odgovara najviše Ivanovu evanđelju, tekstu koji se nimalo ne bavi Isusovim djetinjstvom. Mateja više zanima Isusova uključenost u Izabrani narod, u Božji blagoslov i obećanje Abrahamu i on to Isusovim rodoslovljem sažeto i jako dobro izražava. Uključenost drugih naroda u abrahamovsko izabranje i blagoslov, Papa to dobro uočava, izraženo je epizodom o poklonu Mudraca s istoka. Luku više zanima duhovnost pojedinih osoba koje su izravno vezane uz Isusovo rođenje i koje su u kontaktu s Isusom djetetom (Zaharija, Elizabeta, Marija, Josip, Šimun, Ana), kao i univerzalnost Isusova poslanja izražena u njegovu opisu Isusova rodoslovlja. Obje ove dimenzije u knjizi su jako dobro uočene i izložene. Papa ih iznosi kao više-manje poznata i prihvaćena strukturalna i simbolička tumačenja, ali ih obogaćuje Ivanovim Proslavom, čime uspijeva i govor Rodoslovlja aktualizirati kao govor o našem pravom rodoslovlju: “naše je pravo ‘rodoslovlje’ vjera u Isusa koji nam daruje novo podrijetlo, rađa nas ‘od Boga’” (str. 21).

U drugom većem naslovu o Navještanju rođenja Ivana Krstitelja i Isusova rođenja Papa polazi od književne posebnosti ovih tekstova, uočava njihovu književnu sličnost s hagadskim midrašem (usp. str. 24), ali tu sličnost želi ublažiti tvrdnjom da "pripovijest o djetinjstvu ne pripada ranome židovstvu, nego upravo ranome kršćanstvu" (str. 24). Takva razlika je nepobitna, ali književni postupak pripovijedanja je gotovo identičan. Pripovijesti o Isusovu djetinjstvu pune su starozavjetnih navoda i motiva koje Papa, kao i sami pisci evanđelja, tipološki tumači, nastojeći pokazati kako "Matej i Luka, svaki na svoj način, nisu htjeli pričati 'pripovijesti', nego pisati povijest, stvarnu povijest koja se dogodila, dakako protumačenu povijest, shvaćenu na temelju Božje riječi" (str. 26). Razumljiva je Papina briga da sačuva povijesnost ovih opisa, ali pri tomu ne može izbjeći određeno kružno ili barem dijalektičko razmišljanje: "Između Božje tumačeće riječi i tumačeće povijesti postoji uzajaman odnos: Božja nas riječ uči da je u događajima sadržana 'povijest spasenja' koja se tiče svih. No sami događaji sa svoje strane otkrivaju Božju riječ i sada prikazuju pravu stvarnost koja se krije u pojedinačnim tekstovima" (str. 26). Zanimljivo je da Benedikt XVI. ovdje ne govori o povijesti koja je protumačena Božjom riječju, nego o "tumačećoj povijesti". Malo kasnije piše: "Iz tog se odnosa riječi u iščekivanju i prepoznavanja njezina protagonista koji se sada konačno pojavio oblikovala tipična kršćanska egzegeza, koja je nova, a ipak ostaje posve vjerna izvornoj riječi Pisma" (str. 27). Nije li ovdje prisutno i uvjerenje da su ovi tekstovi nastali, barem najvećim svojim dijelom, kao kršćanska egzegeza starozavjetnih tekstova koji su izražavali iščekivanje, a koje je kršćanska vjera, "vjerna izvornoj riječi Pisma", prepoznala kao ostvarene u osobi Isusa iz Nazareta? Teško je reći radi li se ovdje o znanju povijesti čije se tumačenje traži u Pismu, ili poznavanje Pisma uvjetuje odčitavanje, a možda čak i više u prikazu događaja. Homiletski midraš u tumačenju dogođenoga više pazi na riječi Pisma negoli na dogođeno, štoviše, dogođeno stavlja u sheme i kalupe pisamskoga. U svom tumačenju navještanja i Isusova rođenja Papa doista postupa homiletski, s puno važnih i korisnih zapažanja, čak potkrijepljenih povijesnim smještajem i povijesno-kritičkim tumačenjem starozavjetnih tekstova koji tvore potku ovih prikaza, a sve u smjeru odgovora na pitanje je li djevičansko rođenje mit ili povijesna istina. Pitanje je jako teško i Papa ga teološki i vjernički pokušava riješiti marijanskom predajom, koja je tek nakon Marijine smrti mogla postati javna i ući u zajedničku predaju kršćanstva koje je nastajalo. Piše: "Sada ga se moglo smjestiti u razvoj kristološkog naučavanja i povezati s ispovijedanjem Isusa kao Krista, kao Sina Božjega, ali ne na način da se povijest razvijala iz ideje, da se ideja preoblikovala u činjenicu, nego obratno: razmatralo se o onome što se dogodilo, o činjenici koja je sada postala poznata;

tragalo se za razumijevanjem. Polazeći od cjeline lika Isusa Krista događaj se rasvjetljavao, i obratno, na temelju događaja dublje se poimala i Božja logika. Otajstvo početka rasvjetljavalo je ono što je slijedilo, i obratno, već razvijena vjera u Krista pomagala je pojmiti početak, njegovu smislenost. Tako se razvijala kristologija” (str. 64s). Zanimljiva je ova posljednja tvrdnja. Govor o djevičanskom začeću i rođenju je teološko-kristološki govor, govor već uznapredovale vjere i kao takav on je “temeljni element naše vjere i svijetli znak nade” (str. 68). Papa dobro ističe da se ovakvim govorom ističe nov početak, novo stvorenje, ali ne samo u idejama i mislima, u duhovnome, nego i na materiji. Radi se o pitanju pripada li i materija Bogu i njegovoj svemoći (usp. str. 68). U takvom kontekstu Božje svemoći teološko-kristološkom govoru o djevičanskom začeću ne može se, a i ne smije oduzeti povijesna ukorijenjenost i pouzdanost. Ne radi se tu o mitu, nego o uvjerenju koje bi moglo imati temelj u onomu što je Marija pripovijedala, i koje je na razini, ako ne i jednako vjeri u uskrснуće i blizinu kraljevstva Božjega. Principi korelacije i analogije (Ernst Troeltsch) kao temelj za prosudbu povijesnosti, ako ih se dogmatizira, ne dopuštaju nikakvu mogućnost i novost Božjega zahvata u povijest, upravo u njezin materijalni vid. Vjernička otvorenost Bogu ih uvažava, ali ne apsolutizira. Događajnost nije samo korelacijski i analoški provjerljivi fakticitet nego i iskustvo koje gradi povijest. To iskustvo Papa tumači dogmatskim načelom odnosa milosti i ljudske slobode. Marija mu je model vjernice, čiju vjeru u dijalogu s Bernardom iz Clairvauxa tumači kao pristajanje uz Boga i njegovu volju pravom slobodom koja se ne može protumačiti ni biologijom ni medicinom. Isusovo djevičansko začeće povijesno može izgledati skandalozno, ali ne i iracionalno. Prava sloboda koja surađuje s milošću vidljiva je u plodovima. Sloboda vjere spaja teologiju i antropologiju, otkriva teološke mogućnosti antropoloških datosti.

U trećemu naslovu o Isusovu rođenju u Betlehemu, potpuno svjestan određenih i ne beznačajnih nesuglasja u Lukinu i Matejevu prikazu, koja su odraz njihovih “različitih teoloških viđenja” (usp. str. 77), Benedikt XVI. dosta se bavi njihovom povijesnom vjerodostojnošću, na nju ukazuje mnogim elementima iz prikaza, ali i posve iskreno priznaje kako će se “o mnogim pojedinostima uvijek moći raspravljati” (str. 74). Nudi nam produbljeno duhovno razumijevanje prikaza ili, kako sam kaže, tumačeći jasje i životinje u njima, “razmatranje vođeno vjerom, u iščitavanju međusobne povezanosti Staroga i Novoga zavjeta” (str. 80). S takvim iščitavanjem Papa vrlo dobro izlaže potencijal pojedinih pojmova iz prikaza, utemeljen na njihovoj pisamskoj uporabi u različitim kontekstima, primjerice pojam “prvorođenac” (str. 82s) ili govor o pastirima (str. 83-85), zaključujući: “Kod Luke se o svemu tome ne govori, ali za kasnije čitatelje njegova Evandjelja – za nas – već je na siromašne jasje u betlehemske špilji

pao ovaj kozmički sjaj: na tomu je mjestu u našu sredinu stupio Onaj koji je istinski prvorođenac svega” (str. 83).

Papa nije neosjetljiv i na problematiku prijevoda pojedinih izričaja u prikazima djetinjstva Isusova, primjerice početnih riječi anđeoske pjesme: *Slava Bogu na visini! I na zemlji mir ljudima dobre volje*. Potpuno teološki raspravlja o predestinacijskoj ili moralizirajućoj konotaciji takvoga prijevoda, te kao najbolji prijevod predlaže onaj doslovni: mir ljudima [njegove] miline. Takav prijevod s dobrim utemeljenjem, pozivajući se na perikopu o Isusovu krštenju (Lk 3,22), tumači kristološki (“ljudi miline su ljudi koji imaju stav Sina – ljudi suobličeni Kristu”, str. 88), što mu omogućuje povezati *pax Christi* i *pax Augusti* te politički i antropološki protumačiti, aktualizirati ovaj tekst. Ista zapažanja vrijede i za tumačenje Isusova prikazanja u Hramu, koje je za Papu, ne bez temelja, najava teologije križa (usp. str. 92-101). U ovakvim raspravama o sučeljavanju Božje i ljudske slobode, Božje milosti i ljudske suradnje s njom Papa otkriva da ga izvješća djetinjstva Isusova dovode do dalekosežnih teoloških promišljanja, da se u hermeneutici vjere ta izvješća mogu najbolje povijesno i teološki protumačiti.

Povijesne poteškoće izvješća o Isusovu djetinjstvu su značajne, a dolaze do izražaja i u svakomu uočljivoj velikoj različitosti Matejeva i Lukina prikaza. Radilo se ili ne o marijanskoj predaji, na kojoj Benedikt XVI. ustrajava, i Matej i Luka kroje ova izvješća sukladno svojoj teološkoj koncepciji, što ne znači da su njihovi prikazi ostali potpuno bez povijesne jezgre. Njihov pogled na povijest ipak je nošen poslijepashalnim iskustvom uskrsloga Krista iz kojega mnoge povijesne pojedinosti poprimaju drugačiju obojenost i govor o njima. Njihov govor o povijesti je povijesnospasenjski određen, pri čemu im je jako stalo do toga da istaknu starozavjetne temelje svojih kristoloških iskaza.

U zadnjem naslovu knjige o Mudracima s istoka i bijegu u Egipat Benedikt XVI. zanimljivo i privlačno tumači mnoge tekstualne pojedinosti, od pojma “židovskoga kralja”, preko povijesnog i teološkog značenja Betlehema kao mjesta Isusova rođenja, važnosti i višeznačnosti uporabljenoga pojma *magoi*, opsežnoga osvrta na govor o zvijezdi koja se pojavila nad Betlehemom, do pisamskoga i predajnoga tumačenja darova koje su Mudraci donijeli Novorođenomu. U promišljenoj i logički dobro zaokruženoj cjelini iznosi na površinu mnoge potencijalnosti tekstova, njihovu povijesnu nosivost, simboličko značenje i antropološku važnost. Nadovezuje se na različite tekstualne predaje (usp. str. 119), crkvenu predaju, na ono što tekst govori i o čemu šuti (ne spominje se Josipa), na astronomska tumačenja, svjestan da “mnoge pojedinosti moramo ostaviti po strani”, otvorenima (usp. str. 114). Vrlo je vješt, ali ne i ekstreman u aktualizirajućem tumačenju

tekstualnih pojedinosti: govor o zvijezdi dovodi u svezu sa stvorenjem koje govori o svome Stvoritelju; putovanje Mudraca s istoka u svezu sa čovjekovom potragom i traženjem Boga; izostavljanje Josipa, "iz čijeg je gledišta Matej napisao svoju pripovijest o djetinjstvu", premda priznaje da "potpuno uvjerljivo objašnjenje za to do sada nisam našao" (str. 121), tumači, pozivajući se na Joachima Gnillku, kao podsjećanje "na Isusovo rođenje od Djevice" i obilježavanje Njega kao Božjega Sina (str. 121s). Ovakva tumačenja "nisu nipošto egzegetski tanka, njihov teološki zahtjev nije nikako skroman, a duhovni sadržaj nipošto iracionalan" (Thomas Söding, nav. čl., str. 13).

Za tumačenje bijega u Egipat i povratka u izraelsku zemlju Papa nalazi i ne zaobilazi mnoge analogije u nebiblijskim izvorima, ne bježi od mogućnosti dovođenja u pitanje povijesne činjeničnosti ovog događaja, ostavlja otvorenu mogućnost za nju, a onda zaključuje: "Dakako, i Matej je pripovijest o Mojsiju preuzeo s posve drukčijim ciljem kako bi, polazeći od nje, našao tumačenje čitava događaja. On ključ shvaćanja vidi u proročkoj riječi: 'Iz Egipta dozvah sina svoga' (Hoš 11,1)" (str. 126). Naglašava kristološku optiku ovoga teksta i njezine soteriološke potencijale: "Isus, pravi Sin, u vrlo je duboku smislu sam otišao u 'izgnanstvo' da bi sve nas izveo iz otuđenja i odveo kući" (str. 127). Čestim spominjanjem Matejevih navoda ispunjenja Papa ispravno i egzegetski prihvatljivo uočava i tumači logiku ovih izvješća i njihovu teološku važnost, odnosno Matejeve nakane. Na kraju postavlja pitanje koje visi ne samo nad ovom epizodom djetinjstva Isusova: "Radi li se o povijesti koja se stvarno dogodila ili je to samo teološka meditacija, zaodjenuta u oblik povijesti?" Odgovarajući na to pitanje, poziva se na Jeana Daniéloua, koji razlikuje bitno od nebitnoga za vjeru i, u odnosu na epizodu o poklonstvu mudraca, kaže: "Ono bi moglo biti Matejeva tvorevina, nadahnuta teološkom idejom; ništa se pritom ne bi srušilo." Daniélou je ipak, tumači Papa, došao do uvjerenja da se radi o povijesnim događajima čije je značenje teološki protumačeno, te na tragu toga kaže: "to je i moje uvjerenje" (str. 135). To uvjerenje potkrjepljuje brižljivo odvaganim stavom Klause Bergera, čiji tekst, koji se odnosi na tumačenje čitavoga Novoga zavjeta, Papa navodi: "Ako je i samo jedanput posvjedočeno ... dok se ne dokaže suprotno, treba polaziti od toga da evanđelisti ne žele prevariti svoje čitatelje, nego ispriopovijedati povijesne činjenice ... Osporavanje povijesnosti ovoga izvješća zbog puke sumnje nadilazi svaku zamislivu stručnost povjesničara" (str. 135). Očito je da za Papu teret dokazivanja nepovijesnosti ovih izvješća leži na onima koji je niječu. Onima koji prihvaćaju izvješća, ona su povijesna, za njih se radi o stvarnoj povijesti, razumljivo "koja je teološki promišljena i protumačena, i tako nam pomaže dublje shvatiti Isusovo otajstvo" (str. 136). Na kraju krajeva, možemo se složiti da nijedna povijest nije

bez tumačenja, da je tumačenje konstituenta stvarne povijesti koju se može izložiti različitim književnim vrstama i sredstvima.

U Epilogu knjige o dvanaestogodišnjem Isusu u Hramu Papa dolazi do epizode iz djetinjstva u kojoj sam Isus progovara. Ta epizoda povezuje ovaj s druga dva sveska Papine trilogije o Isusu iz Nazareta, a protumačena je kao Isusovo uklapanje u društvene i religijske strukture svoga naroda i vremena, posebno kao Isusova odanost Ocu i njegov rast u dobi i mudrosti po čemu se očituje kao pravi i potpuni čovjek koji "ne živi u apstraktnu sveznanju, nego je ukorijenjen u konkretnu povijest, u mjesto i vrijeme, u tijek ljudskoga života, i odatle prima konkretan oblik svojega znanja. Tako se ovdje posve jasno pojavljuje da je mislio i učio na ljudski način" (str. 144). Zanimljivo je da nikako ne tumači i Isusov rast u milosti. Doista, taj rast je otajstvo odnosa teologije i povijesti. Isusova osoba i djelo su otajstvo vjere. Njegova blizina s Bogom i njegovo podrijetlo samo se vjerom prepoznaju i priznaju.

I ova kao i prethodne dvije Papine knjige o Isusu iz Nazareta izražava brigu pastira za stado, rimskog Prvosvećenika za vjeru opće Crkve. Puna je korisnih i utemeljenih teoloških, povijesnih i duhovnih promišljanja koja ne slijede *mainstream* egzegeze, ali koja i ne bježe od egzegetskih rezultata, te koja svakako "usprkos svojim granicama može pomoći mnogim ljudima na njihovu putu prema Isusu i s Isusom" (str. 6). Papin dijalog s tekstovima evanđelja djetinjstva Isusova možemo na kraju označiti kao uspješan dijalog čovjeka duboke vjere i vjerničkog pristupa stvarnosti, one iste vjere koja je krasila Mateja i Luku kad su u svjetlu vjere u uskrsnuće pokušali odgovoriti na pitanje pravoga podrijetla Uskrsloga.

Marinko Vidović
mvidovic@kbf-st.hr

Znanstveni simpozij o životu i radu nadbiskupa Frane Franića

U prigodi 100. obljetnice rođenja splitsko-makarskog nadbiskupa Frane Franića (1912.-2007.) Splitsko-makarska nadbiskupija, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu i Grad Kaštela priredili su znanstveni skup o njegovu životu i radu koji je održan od 29. studenoga do 2. prosinca 2012. u Splitu i u Kaštelima. Na simpoziju je sudjelovalo 27 predavača, čija će predavanja biti objavljena u zasebnom Zborniku posvećenom nadbiskupu Franiću.